

Nr 712

Av herrar **Holmberg** och **Nilsson** i Gävle, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående avsättning av viss del av statens vinst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för stöd till industriellt forsknings- och utvecklingsarbete, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 588 i Första kammaren)

Debatten om hur statsgruvornas vinstmedel skall användas har i huvudsak rört sig om storleken av den fondering som föreslås samt fördelningen av dessa medel på olika uppgifter. Även detta har stor betydelse. Men gentemot tendenserna att framställa fonderingen och därmed sammanhängande frågor som en avgörande statlig insats för att befrämja den ekonomiska utvecklingen i Norrland bör man hålla i minnet, att den föreslagna fonderingen kommer att uppgå till endast en ringa del av LKAB:s årliga vinst samt att fondmedlen endast i sista hand skall få användas för uppkomsten av nya industrier.

Det kan knappast vara *enbart* detta som avses, när regeringen i sitt förslag utlovar att staten skall "ta det långsiktiga ansvaret för malmfyndigheternas utnyttjande". Det sistnämnda är enligt vår mening en riktig målsättning, men då handlar det om näringspolitiska ingripanden av långt större omfattning än vad som kan ske med hjälp av fonderna. Då måste man räkna även med gruvbolagets övriga resurser samt en planmässig politik för att utnyttja naturtillgångarna, så att ekonomiskt eftersatta landsdelar får ett allsidigt näringsliv.

Särskilt för Norrbottens del är det viktigt, att användningen av LKAB:s vinstmedel för ekonomisk förkovran icke begränsas till de resultat som kan uppnås med fondmedlen. Enligt regeringsförslaget skall ju nämligen hela malmfonden användas för forsknings- och utvecklingsändamål "i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsmännens förslag".

Innebörden av detta förslag och utredningsmännens märkliga inställning över huvud taget har finansministern själv karakteriserat genom en erinran om att det i viktiga avseenden *inte följt utredningsdirektiven*; de har sålunda icke förordat, att någon del av LKAB-vinsterna skall avdelas för uppbyggnaden av förädlingsindustrier baserade på norrländska råvaror och "ej heller i övrigt föreslagit någon klart uttalad prioritet för norrlandsprojekt".

När 10 miljoner kronor årligen skall avsättas till Malmfonden och an-

vändas i huvudsaklig överensstämmelse med dessa utredningsmäns förslag, så innebär det alltså, att forskningsuppgifter, som inte har någon speciell anknytning till norrlandsförhållanden och som i vanliga fall finansieras med skattemedel, kommer att tagas av det statliga gruvbolagets vinstmedel.

Aterstår alltså de 15 miljoner kronor, som årligen skall tillföras Norrlandsfonden. Även för denna fond anges *huvuduppgiften* vara att stödja forsknings- och utvecklingsarbete, men här ges prioritet för sådan verksamhet, som syftar till vidareförädling av norrländska råvarutillgångar. Och såsom "en annan uppgift för fonden" anges nu äntligen, att man också skall stimulera uppkomsten och utbyggnaden av manufaktureringssindustrier grundade på norrländska råvaror, alltsammans med tonvikt på Norrbotten.

Det finns starkt berättigande för den meningen, att vetenskaplig forskning skall bekostas av allmänna skattemedel och inte ensidigt tas av vinster från ett statligt industriföretag. Inga privatkapitalistiska företag i Sverige gör en motsvarande insats för grundforskningen. När det som förklaring till detta anges, att modern forskning fordrar ett sådant uppbåd av samverkande vetenskapsmän samt metoder och apparater, att privatkapitalistiska företag inte har tillräckliga resurser för det, så bekräftar detta bara, att kapitalismen numera inte är ett utvecklingsbefrämjande system; näringsliv och forskning måste ledas in i socialistiska banor, om inte stagnation skall inträda.

Utifrån detta betraktelsesätt är det även i fråga om de nu aktuella fondmedlen riktigt att ge prioritet åt forskning, som i första hand tillgodoser samhällliga intressen. Det är inte riktigt, att kapitalistiska företag, som utformar sin politik uteslutande med hänsyn till privata vinstintressen, skall få tillgodogöra sig resultaten av en forskning, som de icke givit något bidrag till. Om det i enstaka fall skall ges stöd åt privata företag av forskningsmedel, som tas av LKAB:s vinster, så bör detta ske endast under förutsättning, att sådana företag förbinder sig att i fråga om industrilokalisering etc. medverka lojalt i statsmaktens näringspolitiska strävanden. I Norrland har det som bekant förekommit skrämmande exempel på hur privatkapitalistiska företag vidtagit åtgärder för att öka vinsterna utan hänsyn till skadeverkningar, som drabbat enskilda och kommuner.

När vi för vår del inte föreslår någon genomgripande förändring av regeringens förslag, så beror det därpå, att vi betraktar fondfrågan endast som en del av kampen för en bättre ekonomisk ordning. Folkopinionen mot utredningsmännens förslag har tvingat fram en förändring i linje med tidigare statsingripanden inom näringslivet. Men arbetarrörelsens inflytande räcker för mycket större ingripanden — även med hjälp av LKAB:s vinstmedel — och kampen därom kommer att fortsätta på skilda områden.

Från den senaste tiden finns också nya resultat att notera såsom en

direkt följd av arbetarrörelsens näringspolitiska kamp. Med vinstmedel från de statliga gruvorna har det skett mycket stora investeringar (för rationalisering) m. m. Det har öppnats två nya gruvor, och som följd därav sätts också ett järnvägsbygge i gång.

Här öppnas möjligheter till vinster, som är mångfaldigt större än de som nu avsättes för Malmfonden och Norrlandsfonden, och det är på denna grundval — plus rationell skogsdrift och mångsidiga förädlingsindustrier för råvaror av alla slag — som de verkliga krafttagen för Norrlands ekonomiska förkovran skall ske.

Som exempel på vinstmöjligheterna vill vi erinra om följande yttrande av LKAB:s chef, envoyén Arne Lundberg, i fråga om värdet av nyanställningar, som skett i gruvorna efter rationaliseringsåtgärderna de senaste åren.

”Den här arbetskraften kommer in som en spets, som slutfas i en stor investeringsperiod, och det gör att den merproduktion som vi får för den nyanställda arbetskraften är osedvanligt stor. Vi kan säga att det ökade exportvärdet per nyanställd arbetare och år är av storleksordningen 200 000 kronor.” (Återgivet i länsstyrelsens yttrande till finansministern den 22 mars 1957.)

Av dessa nyanställda gruvarbetare behövs det alltså bara 75 man för att klara en ökning av exportvärdet motsvarande hela det belopp som årligen skall avsättas till Norrlandsfonden! Vi anför inte detta för att förringa värdet av den insats, som nu förestår, utan endast för att betona hur mycket ytterligare som kan ske med hjälp av LKAB:s vinstmedel.

Till frågan om fördelningen av LKAB:s vinster hör också orättfärdiga skatteförhållanden, som borde rättas till. Stockholms stad uppbar varje år skatt på LKAB-vinster med flera miljoner kronor bara därför, att bolaget har sitt huvudkontor i Stockholm. Det gamla norrbottenskravet, att bolagsstyrelsen bör ha sitt kontor i det län där gruvdriften bedrivs, har nu också aktualiserats genom ett kammarrättsbeslut, som innebär att ytterligare en miljon kronor årligen överföres från Norrbotten till Stockholm.

Vissa synpunkter i regeringsförslaget om de nya fonderna kan också tas som stöd för en rättvisare ordning i fråga om bolagets vinstbeskattning. Det är i Norrbotten bolaget exploaterar naturtillgångar, vilkas successiva förintande enligt regeringsförslaget bör ersättas genom att ”bygga upp nya ekonomiska värden”. Det finns inga sakliga skäl att begränsa dessa möjligheter genom miljonrullningen av LKAB-vinster till Stockholm. Det är Norrbottens kommuner — icke Stockholms stad — som får svara för samhällets kostnader, som är förbundna med gruvdriften.

En betydande del av gruvbolagets vinster undandras också kommunal beskattning i Norrbotten genom fraktavtal med SJ, som icke är driftmässigt befogade. Den reella innebörden av detta är, att mycket stora belopp,

som eljest skulle ha kommit Norrbotten till godo, slussas över till staten.

I ett avseende anser vi, att utredningsmännens förslag är att föredraga framför finansministerns. Det gäller den s. k. tremiljonersfonden för särskilt stöd åt malmkommunerna. Regeringsförslaget innebär, att dessa medel skall inkluderas i Norrlandsfonden. Vi motsätter oss att pengar, som redan anvisats för malmkommunernas särskilda behov, på detta sätt fråntages dem. Utöver de företag av större omfattning, som Malmfonden och Norrlandsfonden i huvudsak skall befrämja, finns det bevisligen stort behov av stimulans även åt företag av annat slag.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer undertecknade,

att riksdagen måtte besluta

dels att företaga sådan ändring i de av Kungl. Maj:t föreslagna riktlinjerna för Malmfonden och Norrlandsfonden att stöd för forsknings- och utvecklingsarbete ges företrädesvis i syfte att befrämja statlig företagsamhet,

att i fråga om Norrlandsfonden formuleringen av uppgifterna anges så, att stödet för utbyggnaden av manufakturingsindustrier etc. icke får en underordnad ställning,

att kvarvarande medel i den s. k. tremiljonersfonden bibehålles såsom en lånefond för malmfältskommunernas behov,

dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag snarast i syfte att av LKAB:s vinstmedel avsätta ett större belopp än vad nu är i fråga, förslagsvis minst 25 miljoner kronor ytterligare, för utbyggnad av förädlingsindustrier i Norrbotten.

Stockholm i april 1961

Helmer Holmberg

Henning Nilsson
